

VĂN HÓA VỚI SỰ PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG Ở NƯỚC TA HIỆN NAY

✍ NGUYỄN CÔNG ĐỨC*

Ngày nhận: 20/10/2023

Ngày phản biện: 22/11/2023

Ngày duyệt đăng: 01/12/2023

Tóm tắt: Hiện nay, nói đến tiềm năng phát triển của mỗi quốc gia, người ta không chỉ nói tới nguồn nhân lực con người, tài nguyên thiên nhiên, mà còn nói tới văn hóa (VH), được thể hiện qua năng lực sáng tạo, trí tuệ, tài năng, đạo đức của con người. Sự phát triển của mỗi quốc gia - dân tộc chỉ có thể trở nên năng động, hiệu quả, bền vững chừng nào quốc gia đó đạt được sự kết hợp hài hòa giữa kinh tế với văn hóa trong tiến trình phát triển. Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng đã chỉ rõ vai trò quan trọng của văn hóa đối với sự phát triển của đất nước: "Văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội...phát triển văn hóa đồng bộ, hài hòa với tăng trưởng kinh tế và tiến bộ, công bằng xã hội là một định hướng căn bản của quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam" [8]. Trong phạm vi bài viết này, tác giả đi nghiên cứu, tìm hiểu về văn hóa, vai trò của văn hóa với sự phát triển bền vững ở Việt Nam hiện nay.

Từ khóa: Phát triển bền vững; quan điểm Đảng; vai trò của văn hóa; Việt Nam.

CULTURE WITH SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN OUR COUNTRY TODAY

Abstract: Nowadays, when talking about the development potential of each country, people not only talk about human resources and natural resources, but also about culture, expressed through creative, intellectual, and intellectual capacity human talent and morality. The development of each nation can only become dynamic, effective, and sustainable when that country achieves a harmonious combination of economics and culture in the development process. General Secretary Nguyen Phu Trong has clearly pointed out the important role of culture in the country's development: "Culture is the spiritual foundation of society... cultural development is synchronous and in harmony with economic growth." economy and progress, social justice is a basic orientation of the process of building socialism in Vietnam" [8]. Within the scope of this article, the author researches and learns about culture and the role of culture in sustainable development in Vietnam today.

Keywords: Sustainable development; Party's viewpoint; the role of Culture; Vietnam.

1. Đặt vấn đề

Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng đã khẳng định vai trò lớn của VH: "Văn hóa còn là dân tộc còn". Sự phát triển bền vững (PTBV) của đất nước bao gồm các trụ cột cơ bản là bền vững về kinh tế, bền vững về chính trị - xã hội, bền vững về môi trường và bền vững về văn hóa. Trong điều kiện vô cùng phức tạp và rất khó lường của thế giới hiện nay, khi mà nước ta đang trong tình trạng "phát triển thiếu bền vững cả về kinh tế, văn hóa, xã hội, môi trường"[7] thì VH càng có vị trí và vai trò đặc biệt hơn. Do vậy, sự phát triển của đất nước đòi hỏi phải nâng cao vai trò, vị thế của VH trong hoạt động kinh tế; VH khơi dậy mọi tiềm năng sáng tạo của con người, quyết định sự tăng trưởng và PTBV.

2. Quan điểm của Đảng ta về vai trò của văn hóa đối với phát triển bền vững đất nước

Quá trình đổi mới đất nước ta đã trải qua được hơn 35 năm, đây là quá trình cách mạng toàn diện, sâu sắc và triệt để mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, trên cơ sở tổng kết Nghị quyết Trung ương 5 khóa VIII

"Về xây dựng và phát triển nền VH Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Sự ra đời của Nghị quyết đã đáp ứng đòi hỏi bức thiết của yêu cầu, nhiệm vụ xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa, nhất là đáp ứng yêu cầu phát triển toàn diện, bền vững đất nước trong thời kỳ mới.

Về vai trò của VH đối với sự PTBV, Đảng đã xác định: Văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội, là mục tiêu, động lực phát triển bền vững đất nước[3]. Quan điểm này được thể hiện qua mấy nội dung cơ bản sau đây:

Một là, văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội.

Quan điểm này một lần nữa khẳng định vai trò của VH trong sự nghiệp cách mạng của Đảng và dân tộc, xây dựng và phát triển nền VH dân tộc là chăm lo nền tảng tinh thần của xã hội. Thiếu nền tảng tinh thần tiến bộ và lành mạnh thì không có sự phát triển kinh tế - xã hội bền vững, Nghị quyết số 33-NQ/TW về "Xây dựng và phát triển văn hóa, con

* Trường Đại học Công đoàn

người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước”, một trong những mục tiêu quan trọng mà Đảng ta nhấn mạnh là: “Xây dựng nền văn hóa và con người Việt Nam phát triển toàn diện, hướng đến Chân - Thiện - Mỹ, thấm nhuần tinh thần dân tộc, nhân văn, dân chủ và khoa học. Văn hóa thật sự trở thành nền tảng tinh thần vững chắc của xã hội, là sức mạnh nội sinh quan trọng bảo đảm sự phát triển bền vững và bảo vệ vững chắc Tổ quốc vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh” [9, tr.147].

Do vậy, PTBV phải nhằm mục tiêu VH, vì xã hội công bằng, dân chủ, văn minh, con người phát triển toàn diện. VH là kết quả của kinh tế, là sức mạnh nội sinh quan trọng nhất của sự phát triển kinh tế - xã hội, xây dựng và phát triển VH cũng là một mục tiêu quan trọng trong xây dựng chủ nghĩa xã hội ở nước ta.

Hai là, văn hóa là mục tiêu của phát triển bền vững đất nước

Mục tiêu tổng quát của thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội ở nước ta là xây dựng một xã hội “Dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh” Đây cũng chính là mục tiêu của VH, nếu hiểu theo nghĩa rộng nhất của VH. Chiến lược phát triển kinh tế - xã hội đến năm 2020 xác định: Mục tiêu và động lực chính của sự phát triển là vì con người, do con người. Đồng thời nêu rõ yêu cầu tăng trưởng kinh tế phải gắn liền với tiến bộ và công bằng xã hội, phát triển VH, bảo vệ môi trường, ngày nay không thể phát triển bằng mọi giá, nhất là chạy theo lợi nhuận tối đa, vì lợi ích hôm nay mà làm tổn hại đến tương lai. C.Mác đã chỉ dẫn “Nếu canh tác được tiến hành một cách tự phát mà không được hướng dẫn một cách có ý thức... thì sẽ để lại sau nó đất hoang” [6, tr.80]. Điều đó có nghĩa là, muốn phát triển kinh tế một cách hiệu quả, bền vững, thì không thể thiếu VH, nên văn hóa chính là mục tiêu của sự phát triển, VH còn có vai trò đặc biệt quan trọng trong việc bồi dưỡng, phát huy nhân tố con người và xây dựng xã hội mới.

Bản chất của VH là sáng tạo, đổi mới để vươn tới các giá trị phổ quát đó là Chân - Thiện - Mỹ, tạo nên tinh thần nhân văn cho con người, đem hạnh phúc đến cho mỗi người. Mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội theo định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta là thực hiện sự nghiệp vì nhân dân - con người. Nói đến VH là mục tiêu của sự phát triển kinh tế - xã hội cũng có nghĩa là toàn bộ sự phát triển kinh tế - xã hội phải hướng tới sự phát triển con người, phát triển xã hội, nâng cao đời sống vật chất và tinh thần cho nhân dân. Phải đặt con người vào vị trí trung tâm của sự phát triển, là mục tiêu của sự phát triển.

Từ đổi mới đến nay, Đảng Cộng sản Việt Nam đã nhất quán tạo lập nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, đó phải là nền kinh tế giải quyết hài hòa các mối quan hệ lợi ích giữa cá nhân và xã hội, giữa kinh tế với tiến bộ, công bằng xã hội, đảm bảo bền vững về môi trường sinh thái, tạo cơ sở nền tảng vật chất cho chủ nghĩa xã hội. Để đạt được điều đó phải cần đến VH, sự tham gia của VH vào trong tổ chức và hoạt động của nền kinh tế vì mục tiêu phát triển xã hội, phát triển con người, đó chính là vai trò của VH trong kinh tế, kinh tế trong VH.

Ba là, văn hóa là động lực của sự phát triển bền vững đất nước

Thực tế cho thấy, không ít những quốc gia, dân tộc không giàu về tài nguyên thiên nhiên, thậm chí còn nghèo nàn và hạn hẹp nhưng lại giàu về kinh tế, kinh tế phát triển, xã hội tiến bộ chính là nhờ coi trọng yếu tố VH, con người, thông qua việc nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực, bồi dưỡng nhân tài mở đường cho sự phát triển.

Như vậy, nguồn lực nội sinh của sự phát triển của một đất nước thấm sâu trong VH, con người. Sự phát triển của một dân tộc phải vươn tới cái mới, cái tốt, cái tiến bộ nhưng không thể tách rời, bỏ qua cội nguồn, phát triển phải dựa trên cội nguồn, cội nguồn đó của mỗi dân tộc là VH. Kinh nghiệm qua hơn 30 năm sự nghiệp đổi mới ở nước ta đã chứng minh rằng, ngay bản thân sự phát triển kinh tế cũng không chỉ do các nhân tố thuần túy kinh tế tạo ra, mà động lực của sự đổi mới kinh tế đó một phần quan trọng nằm trong VH.

Trong điều kiện của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đã tác động và làm thay đổi quan niệm về phát triển kinh tế, PTBV, phát triển không đơn thuần chỉ dựa vào điều kiện tự nhiên, tài nguyên thiên nhiên, mặt dù yếu tố này phong phú, đa dạng nhưng đều có hạn và có thể bị khai thác cạn kiệt, mà dần dần chuyển sang yếu tố quyết định cho sự phát triển chính là trí tuệ, tri thức, thông tin, là sáng tạo và đổi mới không ngừng tạo ra những giá trị vật chất và tinh thần ngày càng cao, đáp ứng nhu cầu đa dạng của cá nhân và xã hội, đó tức là VH, vai trò của VH trong phát triển, chỉ có sự tham gia của VH mới đưa đến sự PTBV.

Ngày nay, nguồn lực con người, là tiềm năng sáng tạo của con người. Tiềm năng sáng tạo này nằm trong VH, trí tuệ, tâm hồn, đạo đức, nhân cách của mỗi cá nhân và cộng đồng. Chỉ có nguồn lực này là vô hạn, có khả năng tái sinh và tự sinh, không bao giờ cạn kiệt, các nguồn lực khác sẽ không được sử dụng có hiệu quả nếu không có những con người đủ trí tuệ và năng lực khai khác chúng, thì các

nguồn lực đó dù có phong phú, đa dạng, thì cũng không thể tham gia và phát huy tác dụng vào trong phát triển.

3. Vai trò của văn hóa đối với sự phát triển bền vững của đất nước

Để làm rõ vai trò của VH trong sự PTBV, cần phân tích đặc trưng cấu trúc của văn hóa. Đó là hai tầng của VH: Tầng một là các sản phẩm cụ thể của VH. Các sản phẩm này cực kỳ đa dạng, phong phú, không ngừng thay đổi và phát triển để đáp ứng nhu cầu tinh thần của con người và đó chính là đời sống VH cụ thể của xã hội, của mỗi con người và của từng cộng đồng người nhất định. Ta gọi đó là yếu tố động của VH và đó là cấu trúc bề mặt của VH. Tầng hai của VH là bộ phận chìm khó nhìn thấy được sản sinh ra từ tầng một nhưng nằm trong sự nhận thức, tiếp nhận của con người. Đó chính là hệ giá trị do các sản phẩm VH tạo ra và được con người tiếp nhận. Đó là yếu tố tĩnh của VH, là cấu trúc chiều sâu của VH. Cấu trúc chiều sâu (hệ giá trị) là cái kết tinh, lắng đọng nằm ẩn giấu dưới cơ tầng thứ nhất của VH, đóng vai trò định hướng, điều chỉnh mọi sự biến đổi trên cấu trúc bề mặt, định hình nền VH của mỗi dân tộc trong không gian và thời gian. Nhận diện cấu trúc của VH với hai tầng bề mặt và chiều sâu và quan hệ biện chứng giữa hai tầng đó chính là cơ sở khoa học khách quan để chúng ta xác định vai trò của VH vừa là các sản phẩm vô cùng phong phú, đa dạng, muôn vẻ của nó phục vụ nhu cầu tinh thần của con người, vừa phải là những giá trị, hệ giá trị được khẳng định và lưu truyền, góp phần tạo nên sự phát triển bền vững của mỗi cộng đồng, mỗi dân tộc, mỗi quốc gia.

Một đặc trưng nổi bật của VH là luôn thấm thấu vào các lĩnh vực khác của xã hội, góp phần trực tiếp tạo nên trình độ phát triển từ kinh tế, chính trị đến pháp luật, đạo đức...

Vì thế, nếu thêm từ VH vào trước các lĩnh vực trên, người ta nhận ngay ra yêu cầu về chất lượng và trình độ phát triển của các lĩnh vực đó. Từ đó, mới xuất hiện các cụm từ VH chính trị, VH trong Đảng, VH giao thông, VH ứng xử, VH gia đình, VH đọc,... Sự thấm sâu này có được do cấu trúc chiều sâu của VH, tức là sự thấm sâu các giá trị VH trong các lĩnh vực của đời sống xã hội. Chính từ đặc trưng này mà vai trò của VH có ý nghĩa đặc biệt quan trọng đối với sự phát triển và đó là cơ sở khoa học để chúng ta lý giải các quan hệ đặc thù của VH với các lĩnh vực cơ bản của sự phát triển.

Ở nước ta, mặc dù đã nhiều lần khẳng định quan điểm về sự hài hòa giữa tăng trưởng kinh tế và phát triển VH, song trên thực tế, chúng ta mới tập trung nhiều cho đổi mới và tăng trưởng kinh

tế, chưa quan tâm thật sự và tương xứng đối với phát triển VH, xây dựng con người. Đó là nguyên nhân sâu xa của tình trạng nảy sinh nhiều vấn đề bức xúc về VH, đạo đức, lối sống, tác động trực tiếp đến sự PTBV. Chủ nghĩa thực dụng kinh tế đang có chiều hướng phát triển là nguy cơ thật sự của sự coi nhẹ, hạ thấp vai trò của VH và sự sa sút trên lĩnh vực đời sống tinh thần của xã hội. Ở đây, có liên quan giữa tăng trưởng và phát triển. Nội hàm của phát triển chỉ rõ sự tiến bộ, tiến triển về chất lượng của xã hội, của phẩm chất, giá trị con người, trong đó bao gồm cả yêu cầu nâng cao mức sống của toàn dân gắn chặt với trình độ phát triển hài hòa, toàn diện của VH và con người. Như vậy, nhìn từ yêu cầu phát triển, có thể xảy ra hiện tượng có sự tăng trưởng nhưng không đạt, thậm chí không có sự phát triển vì chất lượng sống toàn diện của con người không bảo đảm, vì sự sa sút về VH, vì sự không bình yên trong cuộc sống con người. Trong trường hợp đó, có tăng trưởng nhưng không hoàn toàn đạt được sự PTBV, thậm chí có thể dẫn tới phản phát triển. Cũng với khuynh hướng trên là thái độ coi nhẹ VH, trái với truyền thống trọng VH của dân tộc.

Trên cơ sở tổng kết kết quả thực hiện Nghị quyết Đại hội XII về lĩnh vực phát triển VH, con người, được Đại hội XIII nhận định: “đạt nhiều kết quả quan trọng. Nhận thức về VH, xã hội, con người ngày càng toàn diện, sâu sắc hơn” [5, tr.64]. Hiện nay, nhiều lĩnh vực, loại hình VH mới ra đời, đáp ứng nhu cầu của đời sống xã hội; nhiều giá trị VH truyền thống tốt đẹp đã được kế thừa, bảo tồn và phát huy; phát triển con người Việt Nam toàn diện - từng bước trở thành trung tâm của chiến lược phát triển kinh tế - xã hội; các vấn đề an sinh xã hội được quan tâm và bảo đảm, giảm nghèo bền vững, đời sống vật chất và tinh thần của người dân được nâng cao rõ rệt... Đặc biệt, việc phòng, chống đại dịch Covid-19 chính là thử thách để thấy được giá trị VH, con người Việt Nam “tỏa sáng”, được cộng đồng quốc tế đánh giá cao. Trong xã hội, tinh thần yêu nước, đoàn kết, nhân ái, yêu thương con người được lan tỏa rộng rãi. Đảng và Nhà nước cũng thể hiện thống nhất quan điểm con người là vốn quý nhất, dù “chống dịch như chống giặc” nhưng quyết tâm “không để ai bị bỏ lại phía sau”. Những thành tựu trên là minh chứng cho thấy đường lối phát triển VH gắn với phát triển con người là cơ sở, nguồn lực quan trọng để PTBV đất nước.

Tuy nhiên, Đảng cũng nhận định, lĩnh vực VH xã hội chưa có nhiều đột phá, hiệu quả mang lại chưa cao. Sở dĩ như vậy vì “Văn hóa chưa được quan tâm

tương xứng với kinh tế và chính trị, chưa thật sự trở thành nguồn lực, động lực nội sinh của sự phát triển bền vững đất nước. Vai trò của văn hóa trong xây dựng con người chưa được xác định đúng tầm” [5, tr.84]. Cụ thể, còn thiếu những tác phẩm VH phản ánh được tầm vóc công cuộc đổi mới, có tác dụng tích cực đối với việc phát triển con người; môi trường VH, xã hội tiếp tục bị ô nhiễm bởi các tệ nạn xã hội, tham ô, tham nhũng, tiêu cực; chưa có giải pháp hữu hiệu để ngăn chặn, đẩy lùi sự xuống cấp nghiêm trọng trên một số mặt của VH, đạo đức, lối sống, gây bức xúc trong xã hội; chênh lệch về hưởng thụ các giá trị VH giữa các vùng, miền còn lớn... Những hạn chế trên đặt ra yêu cầu cần có định hướng, giải pháp để tiếp tục phát triển VH, con người Việt Nam trong PTBV đất nước theo tư tưởng Hồ Chí Minh.

4. Giải pháp phát huy vai trò của văn hóa đối với phát triển bền vững ở nước ta hiện nay

Để phát huy vai trò của VH, giải quyết tốt mối quan hệ giữa phát triển VH với PTBV mà thực chất là tăng trưởng kinh tế, thực hiện tiến bộ công bằng xã hội, cần thực hiện một số giải pháp sau:

Một là, cần xác định rõ hoàn thiện chính sách VH, phát triển con người là nhiệm vụ quan trọng, thường xuyên của cả hệ thống chính trị. VH là hồn cốt của dân tộc, là nền tảng tinh thần vững chắc của xã hội, là sức mạnh nội sinh quan trọng bảo đảm sự PTBV và bảo vệ vững chắc Tổ quốc, vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh.

Hai là, tập trung nghiên cứu, xây dựng hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị VH và chuẩn mực con người gắn với giữ gìn, phát triển hệ giá trị gia đình Việt Nam trong thời kỳ mới. VH Việt Nam phải đặt trong mối quan hệ biện chứng với các lĩnh vực của đời sống xã hội, đặc biệt là với phát triển kinh tế. Nếu chỉ quan tâm đến phát triển kinh tế đơn thuần sẽ hình thành lối sống thực dụng của xã hội hưởng thụ. Ngược lại, nếu chỉ chú ý đến giá trị VH đơn thuần thì xã hội sẽ nghèo nàn, đời sống vật chất sẽ khó khăn, đời sống tinh thần thiếu phong phú.

Ba là, chủ động, tích cực hội nhập quốc tế về VH, mở rộng giao lưu VH, xây dựng Việt Nam thành địa chỉ hấp dẫn về giao lưu VH quốc tế. Tiếp thu có chọn lọc tinh hoa VH nhân loại phù hợp với thực tiễn Việt Nam và làm phong phú thêm nền VH dân tộc, đồng thời chủ động nâng cao sức đề kháng của các tầng lớp nhân dân, đặc biệt là thanh, thiếu niên đối với các VH phẩm ngoại lai độc hại; từng bước đưa VH Việt Nam đến với thế giới. Chủ động hợp tác VH với các nước, thực hiện đa dạng hóa các hình thức VH đối ngoại, đưa các quan hệ đối ngoại về VH đi vào chiều sâu, đạt hiệu quả thiết thực.

Bốn là, phát triển con người toàn diện và xây dựng nền VH Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc để VH, con người Việt Nam thực sự trở thành sức mạnh nội sinh, động lực phát triển đất nước và bảo vệ Tổ quốc. Tăng đầu tư cho phát triển sự nghiệp VH. Xây dựng, phát triển, tạo môi trường và điều kiện xã hội thuận lợi nhất để khơi dậy truyền thống yêu nước, niềm tự hào dân tộc, niềm tin, khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc; tài năng, trí tuệ, phẩm chất của con người Việt Nam là trung tâm, mục tiêu và động lực phát triển quan trọng nhất của đất nước.

5. Kết luận

VH là nền tảng tinh thần của xã hội, là mục tiêu và động lực phát triển đất nước. VH có vai trò quan trọng trong việc hình thành nhân cách con người và bản sắc, cốt cách dân tộc. VH được xác định là một trong những yếu tố có vai trò quyết định sức mạnh và vị thế của mỗi quốc gia, dân tộc. Vì thế, xây dựng và phát triển VH Việt Nam trước yêu cầu PTBV đất nước là một trong những nhiệm vụ quan trọng hàng đầu của cách mạng Việt Nam hiện nay. Từ lý luận đến kinh nghiệm thực tế có thể thấy, chỉ có thể PTBV khi đứng vững trên nền tảng VH, hay nói cách khác là phải biết mình, biết người và khai thác tối đa những gì mình có mới áp dụng được tối đa những gì mình học và vươn lên, sánh vai với thế giới. □

Tài liệu tham khảo

1. Ban Chấp hành Trung ương (2014), *Nghị quyết số 33-NQ/TW, ngày 9/6/2014, Nghị quyết Hội nghị lần thứ 9 Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khóa XI) về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước*.
2. Ban Chấp hành Trung ương (2020), *Kết luận số 76/KL/TW ngày 4/6/2020 của Bộ Chính trị, Về tiếp tục thực hiện Nghị quyết số 33-NQ/TW của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước*.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam (1998), *Văn kiện Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp hành Trung ương khóa VIII*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
4. Đảng Cộng sản Việt Nam (2016), *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.
5. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.
6. C.Mác và Ph.Ăngghen, *Toàn tập*, Nxb Chính trị quốc gia, H.1997, t.32.
7. Nguyễn Phú Trọng (2021), *Hội nghị Văn hóa toàn quốc triển khai thực hiện Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng ngày 24/11/2021*.
8. Nguyễn Phú Trọng (2022), *Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam*, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.
9. Văn phòng Trung ương Đảng (2014), *Văn kiện Hội nghị lần thứ chín Ban Chấp hành Trung ương khóa XI*, Hà Nội.
10. Nguyễn Như Ý (1998), *Đại Từ điển Tiếng Việt*, Nxb Văn hóa - Thông tin.
11. F.Mayor, *Thập kỷ thế giới phát triển văn hóa*.